

KIRÁLY JÓZSEF PÁL (1810—1887)

Latinul írta meg sírversét, mely összefoglalója életének. Ma már kevesen értenék. Álljon hát itt fordításban: „Aki állandóan másoknak élt, magától sokat megtagadva, végre nem másoknak, hanem magának halt meg.” Életrajzírója már 65 évvel ezelőtt úgy érezte, hogy sok tanári pálya igazsága fogalmazódik meg ebben. Életét az ifjúság nevelésére áldozza, s végül elfelejti az utókor. Talán mégsem.

Nyíregyházán született 1810. január 20-án, evangélikus és nemesi tanító-családba. Apjára és rá is — a magas termetű ifjúra — jellemző volt a vidám lélek, a társaság kedvelése, az egyenesség. Mindenki szerette és becsülte az elődöket éppúgy, mint József Pált. Otthon nevelkedett 12 éves koráig, akkor az eperjesi kollégiumba vették föl. Magyarul és szlovákul még otthon tanult meg, a kollégiumban pedig a latint és a németet sajátította el. 1827-ben a pozsonyi teológiára ment. Tanulmányait kitüntetéssel végezte, de a tanulást ezzel nem hagyta abba. Magánszólamokat énekelt „szép és mély” basszus hangján miséken, s egyik alapítója volt a Szent Mártonról elnevezett katolikus (!) templomi zeneegyesületnek. Leckeadással és ösztöndíjakból tartotta fenn magát. Közben zenét szerzett és verseket írt.

1835—36-ban egyik volt tanítványával tízhónapos európai utat tett. Megfigyeléseit három kötetben írta meg. Párizsban francia és angol nyelvi ismereteit bővítette, majd megismerkedett Grillparzerrel, a híres osztrák drámaíróval. Hazatérve 8 évig nevelője egy katolikus család fiának. A telet rendszeresen Bécsben töltötték. Itt adta ki első könyvét, amelyből kiderült nagy olvasottsága. 1843-tól a selmecebányai evangélikus főgimnázium mennyiségtan- és természettan-tanára, majd igazgatója. 1845-ben egy jómódú kovácmester lányát vette feleségül, akitől két gyermeke született. Az iskola leégett, s az önkényuralom következtében nem tudott talpra állni. Király József Pál elfogadta a soproni „főtanoda” meghívását, s 1853-ban már igazgatóként kezdte ott a tanévet. Megnyerő modora révén elérte, hogy az iskola tanítási nyelve megmaradhatott magyarnak, s a nyilvánossági jogot sem veszítette el.

1856-ban elhatározta az evangélikus egyházkerület, hogy Sopronban tanítóképző intézetet létesít. Ennek anyagi alapját Király József Pál és Kolbenheyer Mór európai segélykérő körúttal kellett, hogy előteremtse. Itthon ebben Pálffy József fáradozott. Közös eredményük 25 000 frt volt. Király megérdemelte „az ország koldusa” megtisztelő jelzőt. 1858-ban ismét gyűjtő-körútra ment, megint eredménnyel. 1860-ban a gimnázium és a teológia líceummá egyesült. Király József Pál önzetlenül átadta az igazgatói széket Müllner Mátyásnak.

A nyelvészetben volt a legnagyobb: hat élő nyelvnek (magyar, német, francia, angol, szlovák, olasz), valamint a latinnak és ógörögnek a mestere, de tanulta a héber és az arab nyelvet is. Tehetséges zenész. Első elnöke volt a német nyelvű Dalfüzérnek 1859-től kezdve. (Alapítója Altdörfer Keresztély.) Rendszeresen előadták énekkari szerzeményeit. Az 1863. évi nagy dalosünnepre írt versét Altdörfer zenésítette meg. A város törvényhatóságának tagjaként már 1861-ben javasolta, hogy állítsanak szobrot Széchenyinek. Könyvei jövedelmét jótékony célra áldozta. Kortársai polihisztornak ismerték és szerették mint jó szónokot, lebilincselő modorú, közlékeny természetét. Számos ismerőse, barátja volt szerte mindenfelé. Liszt Ferencsel rendszeresen levelezett. Munkáit javarészt németül írta, bár mindig magyarnak vallotta magát. Ez jellemző magatartása volt akkor a java soproniaknak. Adat szól szabadkőművességéről (más lelkészekkel együtt).

1869-től a tanítóképezde igazgatója lett, s nevelte hat gyermekét. 1882-ben lemondott az igazgatói, majd egy évvel később a tanári állásáról, s nyugalomba vonult. Kismartonban érte utol a halál 1887. április 26-án. Ottani temetésére különvonat és sok magánfogat, s bérkocsi vitte a gyászolókat. A szertartást három lelkész végezte. Síremléke ma is megvan.

Források: Lenky Jenő: Király József Pál. Soproni Szemle III. évf. (1939), 24—33. o.; Boronkay Szabolcs: Arcképek Sopron XIX. sz.-i német nyelvű irodalmi életéből. 5. Király József Pál 1810—1887., Soproni Szemle LI. évf. (1997), 356—359. o.; Payr Sándor: Liszt Ferenc és Király József Pál. Sopron, 1933; Boronkai Szabolcs: A „szabadkőműves iga” és a „gyengék vígasza”. Soproni Szemle 56. évf. (2002), 113—125. o.